

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Fizjonomia stulecia	5
2. Zakres geograficzny i rzeczowy	6
3. Daty graniczne	8
4. Konstrukcja	9
5. Stan badań	11
<i>Postscriptum do drugiego wydania</i>	14
CZĘŚĆ I. PRZEMIANY W SKALI STULECIA	
Rozdział I. Ludność	15
1. Wzrost zaludnienia	15
2. Migracje	23
3. Rozwój miast	27
Rozdział II. Gospodarka	35
1. Gospodarka światowa a merkantylistyczna polityka gospodarcza	35
2. Rolnictwo europejskie	38
3. Plantacje zamorskie, niewolnictwo, Antyle	45
4. Rybołówstwo i łowiectwo	52
5. Przemysł	56
6. Transport	64
7. Handel międzynarodowy	68
8. Produkcja szlachetnych metali i obieg pieniądza	75
9. Akumulacja i inwestowanie kapitałów	83
10. Problem daty 1750. Ruch cen	88
Rozdział III. Społeczeństwo	90
1. Szlachta	90
2. Mieszczaństwo, ludzie interesu, wolne zawody	97
3. Lud miejski i początki klasy robotniczej	102
4. Chłopi	106
5. Życie codzienne	111
6. Narody	131

Rozdział IV. Państwo	135
1. Monarchie i oligarchie	135
2. Administracja	140
3. Wojskowość	145
4. Skarbowość	153
5. „Policja”	160
6. Sądownictwo	163
7. Państwo a Kościół	168
Rozdział V. Oświata i Oświecenie	174
1. Przewrót umysłowy	174
2. Wychowanie i szkolnictwo	184
3. Świeckie środowisko intelektualne. Towarzystwa naukowe, kręgi literackie, loże masonskie	194
4. Książki i czasopisma	198
5. Wiara w postęp	202
Rozdział VI. Europa w świecie	205
1. Wielka Europa na mapie świata	205
2. Europa, islam i Azja Południowo-Wschodnia	214
3. Czarna Afryka	227
4. Afryka Północna i Bliski Wschód	232
5. Chiny pod panowaniem mandżurskiej dynastii Cing	242
6. Ekspansja mandżursko-chińska	256
7. Japoński izolacjonizm	262
8. Misje	267
9. Podróże badawcze i odkrycia geograficzne	284
10. Wyobrażenia o świecie pozaeuropejskim. Dobry dzikus i chińszczyzna	295
CZĘŚĆ II. UKSZTAŁTOWANIE SIĘ EUROPY XVIII W. (1700 - 1733)	
Uwagi wstępne	307
Rozdział I. Wojna o sukcesję hiszpańską (1702 - 1714)	303
1. Mocarstwa zachodnie po pokoju w Ryswick	308
2. Testament Karola II (1700)	310
3. Koalicja przeciw Francji — układ sił (1701 - 1702)	311
4. Sukcesy wojenne koalicji (1702 - 1709)	314
5. Rozkład koalicji (1710 - 1712)	316
6. Traktaty pokojowe w Utrechcie (1713) i Rastatt (1714)	318
Rozdział II. Nowy układ stosunków w Europie Zachodniej	320
1. Zmiany rządów w Anglii i Francji (1714 - 1715). Sojusz brytyjsko-francuski (1716)	320
2. System angielsko-francuski i zmienne przymierza (1716 - 1731)	322
3. Sprawy włoskie (1717 - 1731)	324
4. Wielkie kryzysy finansowe (1719 - 1720)	325
5. Rywalizacje handlowe. Sprawa Kompanii Ostendzkiej (1722 - 1731)	329
6. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii. Szkocja i Irlandia	331

7. Parlamentarno-gabinetowe rządy wigów w Anglii. Robert Walpole (1721 - 1742)	332
8. Holandia bez stadhoudera (1702 - 1747)	336
9. Ostatnie lata panowania Ludwika XIV	338
10. Regencja (1715 - 1723) i rządy we Francji kardynała Fleury (1726 - 1743)	339
11. Hiszpania pod panowaniem Burbonów. Filip V (1700 - 1746)	342
12. Przewaga Austrii we Włoszech. Królestwo Sardynii	345
13. Francuskie i brytyjskie kolonie w Ameryce Północnej	347
14. Hiszpańskie i portugalskie kolonie w Ameryce Łacińskiej	349
 Rozdział III. Wojna północna i wojny tureckie (1700 - 1721)	351
1. Początki panowania Piotra I (1689 - 1700)	351
2. Elektor saski królem Polski (1697). Koniec wojny tureckiej (1700)	356
3. Szwecja i Dania. Początki panowania Karola XII (1697—1700)	357
4. Liga Północna przeciw Szwecji (1698 - 1700)	359
5. Zwycięstwa Karola XII. Podbój przez Szwecję Polski i Saksonii (1700 - 1706)	360
6. Decydująca rozprawa między Szwecją i Rosją. Bitwa pod Poltawą (1709) i jej następstwa	362
7. Wojny tureckie i sprawy bałkańskie (1709 - 1718)	365
8. Dalsze zmagania nad Bałtykiem i koniec wojny północnej (1712 - 1721)	369
 Rozdział IV. Nowy układ stosunków w Europie Wschodniej	373
1. Cesarstwo rosyjskie Piotra I	373
2. Zachwianie i przywrócenie samodzielnictwa w Rosji (1725 - 1730). Biurokracja (1730 - 1740)	380
3. Opanowanie całych Węgier przez Habsburgów (1699 - 1718)	384
4. Monarchia Karola VI (1711 - 1740)	386
5. Królestwo pruskie. Militarizm Fryderyka Wilhelma I (1713 - 1740)	389
6. Upadek absolutyzmu w Szwecji (1719 - 1723). Rządy Arvida Horna (1720 - 1738)	394
7. Polska w unii z Saksonią i pod wpływem Rosji. August II (1697 - 1733)	397
8. Imperium tureckie za panowania Ahmeda III (1703 - 1730) i w wojnie z Persją (1730 - 1736)	401
9. Sojusz dworów cesarskich (1726) i traktat trzech czarnych orłów (1732)	405
10. Sprawa Stanisława Leszczyńskiego i francuska koncepcja „bariery wschodniej”	408
 Rozdział V. Późny barok i wczesne Oświecenie	410
1. Geografia kultury europejskiej pierwszych dziesięcioleci XVIII w. Miejsce w niej Francji i kartezjanizmu	410
2. Kościoły i prądy religijne. Jansenizm, pietyzm, bracia morawscy	417
3. Wyjście poza chrześcijaństwo. Religia naturalna, deizm, masoneria	424
4. Ojcowie Oświecenia: Newton, Locke, Shaftesbury, Mandeville, Bayle, Fontenelle	428
5. Postawa koncyliatorska i nowa filozofia szkolna. Leibniz i Wolff	440
6. Nauki humanistyczne. Naturalizm, erudycja, historyzm	445
7. Literatura i publicystyka	449
8. Sztuki plastyczne	461
9. Muzyka i balet	474

CZĘŚĆ III. STARY ŁAD I OŚWIECENIE (1733 - 1763)

Uwagi wstępne	483
Rozdział I. Wojny kontynentalne 1733 - 1748	485
1. Antagonizm francusko-austriacki i rozkład „systemu” angielsko-francuskiego (1731 - 1732)	485
2. Podwójna elekcja w Polsce (1733)	487
3. Wojna o polską sukcesję (1733 - 1735) i pokój wiedeński (1738)	489
4. Wojna Rosji i Austrii z Turcją i pokój belgradzki (1735 - 1739)	491
5. Północna polityka Francji i wojna szwedzko-rosyjska (1741 - 1743)	493
6. Początek panowania Fryderyka II i podbój Śląska przez Prusy (1740 - 1741)	494
7. Pierwsza faza wojny o sukcesję austriacką — wojna niemiecka (1741 - 1743)	496
8. Druga faza wojny o sukcesję austriacką — wojna powszechna (1744 - 1748)	498
9. Pokój w Akwizgranie (1748)	502
Rozdział II. Wojny kolonialne i wojna siedmioletnia (1739 - 1763)	504
1. Konflikty amerykańskie (1739 - 1755)	504
2. Walki Francji i Wielkiej Brytanii w Indiach (1744 - 1754)	507
3. Odwrócenie przymierzy i początek wojny siedmioletniej (1755 - 1757)	508
4. „Cud domu brandenburskiego” (1757 - 1761)	514
5. William Pitt i zwycięstwa Anglii na morzach i w koloniach (1757 - 1762)	516
6. Przewroty petersburskie i traktaty pokojowe (1762 - 1763)	520
Rozdział III. Monarchie starego ładu	524
1. Podział na monarchie i republiki	524
2. Papieństwo i monarchowie. Benedykt XIV (1740 - 1758)	525
3. Królestwa i księstwa włoskie	528
4. Hiszpania Ferdynanda VI (1746 - 1759)	530
5. Portugalia za panowania Jana V (1706 - 1750) i na progu rządów Pom-bala	532
6. Hiszpańskie i portugalskie kolonie w Ameryce Łacińskiej. Sprawa jezuickich redukcji w Paragwaju	534
7. Francja Ludwika XV i markizy Pompadour (1743 - 1764)	536
8. Monarchia habsburska Marii Teresy (1740 - 1765)	541
9. Księstwa niemieckie	545
10. Prusy Fryderyka II (1740 - 1786)	549
11. Dania i Norwegia za panowania Chrystiana VI (1730 - 1746) i Fryde-ryka V (1746 - 1766)	552
12. Rosja za panowania Elżbiety Pietrownej (1741 - 1762)	553
13. Turcja w latach pokoju (1739 - 1768)	555
Rozdział IV. Republiki starego ładu	557
1. Republiki włoskie	557
2. Rzesza Niemiecka i jej wolne miasta	560
3. Szwajcaria	562
4. Holandia neutralna (1748 - 1780)	564
5. Anglia pod rządami Pelhamów (1744 - 1762)	566

6. Bilans ery wigów, ustrój „Starej Anglii” i ruch metodystów . . .	568
7. Polska Potockich i Czartoryskich pod panowaniem Augusta III (1733 - 1763) . . .	574
8. Szwecja „kapeluszy” i „czapek” (1739 - 1771) . . .	578
9. Kolonie w Ameryce Północnej . . .	581
Rozdział V. Południe wieku Oświecenia i stylu rokoko . . .	584
1. Zmiany w geografii kultury europejskiej . . .	584
2. Filozofia i „filozofowie”. Wolter . . .	587
3. Nauki ścisłe. Euler . . .	598
4. Nauki przyrodnicze. Linneusz i Buffon . . .	606
5. Historia i doktryny polityczne. Wolter i Monteskiusz . . .	614
6. Kameralizm i fizjokratyzm. Quesnay . . .	620
7. Encyklopedia i encyklopedyści. Diderot . . .	625
8. Chrześcijańskie Oświecenie i opozycja przeciw „filozofom” . . .	631
9. Literatura . . .	635
10. Sztuki plastyczne. Rokoko . . .	646
11. Muzyka i balet . . .	661
12. Oświecenie i rokoko. Kontrast czy współbrzmienie? . . .	668

CZĘŚĆ IV. KRYZYS STAREGO ŁADU (1763 - 1789)

Uwagi wstępne . . .	673
Rozdział I. Przyływ ekspansji rosyjskiej. Sprawa polska i kwestia wschodnia (1762 - 1793) . . .	674
1. Panowanie Piotra III i początki panowania Katarzyny II w Rosji (1762 - 1764) . . .	674
2. Sytuacja po wojnie siedmioletniej i „system północny” . . .	676
3. Koniec czasów saskich w Polsce i elekcja Stanisława Augusta (1762 - 1764) . . .	679
4. Polska w „systemie północnym” (1764 - 1768) . . .	681
5. Konfederacja barska i wojna rosyjsko-turecka (1763 - 1772) . . .	683
6. Pierwszy rozbiór Polski (1772) . . .	686
7. Monarchiczny zamach stanu w Szwecji i koniec wojny rosyjsko-tureckiej (1772 - 1774) . . .	690
8. Polska pod protektorem Rosji (1773 - 1788) . . .	692
9. Rozpadnięcie się przymierza mocarstw rozbiorowych. Wojna o sukcesję bawarską (1778 - 1779), zbliżenie austriacko-rosyjskie (1780 - 1781) i „Fürstenbund” (1785) . . .	694
10. Zajęcie Krymu przez Rosję (1783). Czarnomorskie poczynania i plany Katarzyny II i Potiomkina . . .	697
11. Wojna wschodnia i wojna szwedzko-rosyjska (1787 - 1792) . . .	699
12. Drugi rozbiór Polski (1793) . . .	702
13. Rozbiory Polski przejawem kryzysu starego ładu . . .	703
Rozdział II. Sukcesy i załamania oświeconego absolutyzmu . . .	705
1. Oświecony absolutyzm, jego prekursorzy i jego cechy istotne . . .	705
2. Fryderyk II prototypem „filozofa na tronie” . . .	708
3. Zniesienie zakonu jezuitów (1758 - 1773) i ofensywa monarchicznych rządów przeciw papiestwu. Pontyfikat Piusa VI (1775 - 1799) . . .	710

4. Reformy Pombala i arystokratyczna reakcja w Portugalii	716
5. Hiszpania za panowania Karola III (1759 - 1788)	719
6. Ameryka Łacińska w czasach Pombala i Karola III	723
7. Reformatorzy i książęta Italii	728
8. Współrządy Marii Teresy i Józefa II w monarchii habsburskiej (1765 - 1780)	733
9. Rządy osobiste Józefa II (1780 - 1790)	736
10. Księstwa Rzeszy i Prusy na początku panowania Fryderyka Wilhelma II	743
11. Dania za czasów obłąkanego króla Chrystiana VII	747
12. Szwecja za panowania Gustawa III (1771 - 1792)	751
13. „Semiramida Północy”. Poczynania reformatorskie i oświatowe Katarzyny II w latach 1764 - 1774	755
14. Powstanie Pugaczowa (1773 - 1774) i umocnienie imperium szlachty rosyjskiej (1775 - 1792)	761
15. Elementy oświeconego monarchizmu w Polsce (1764 - 1788)	769
16. Od oświeconego absolutyzmu do oświeconego konserwatyzmu	774
 Rozdział III. Wielka Brytania i powstanie Stanów Zjednoczonych	777
1. Kryzys polityczny „starej Anglii” (1762 - 1782)	777
2. Konflikt amerykańskich kolonii z Koroną brytyjską (1763 - 1775)	787
3. Pierwsza faza wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Wojna angielsko-amerykańska (1775 - 1778)	793
4. Druga faza wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych — wojna powszechna (1778 - 1782)	800
5. Pokój wersalski (1783) i traktat handlowy angielsko-francuski (1786)	807
6. Sprawa Irlandii i Kompanii Wschodnioindyjskiej w latach kryzysu Imperium Brytyjskiego	811
7. Konsolidacja rządów parlamentarno-gabinetowych i Imperium brytyjskiego za ministerium Pitta Młodszego	817
8. Początki rewolucji przemysłowo-technicznej w Anglii	823
9. Społeczne następstwa rewolucji przemysłowej i jej oddziaływanie poza Anglią	837
10. Dekolonizacja czy rewolucja w Ameryce?	841
11. Konstytucja Stanów Zjednoczonych (1787) i prezydentura Waszyngtona (1789)	846
 Rozdział IV. Ku rewolucji na kontynencie europejskim	854
1. Umowa społeczna Jana Jakuba Rousseau (1762)	854
2. Rousseau i trzy republiki: Genewa, Korsyka i Polska	859
3. Rewolucja holenderska (1786 - 1787)	869
4. Powstanie w Belgii i w Leodium (1787 - 1791)	872
5. Przewroty polityczne w Polsce. Od „patriotyzmu” do „jakobinizmu” (1787 - 1794)	875
6. Król i parlamenty. Ostatnie lata panowania Ludwika XV (1763 - 1774)	878
7. Trudności ekonomiczne i reakcja feudalna za panowania Ludwika XVI (1774 - 1789)	883
8. Załamanie się prób monarchicznych reform. Turgot (1774 - 1776), Necker (1777 - 1781), Calonne (1783 - 1787) i Brienne (1787 - 1788)	886
9. Załamanie się starego ładu we Francji (1788 - 1789)	890

Rozdział V. Późne Oświecenie, preromantyzm i neoklasycyzm	896
1. Dalsze zmiany w geografii kultury europejskiej	896
2. Nauki ścisłe i przyrodnicze. Lavoisier	900
3. O kilku wynalazkach (chronometr, piorunochron, balon, szczepionka)	911
4. Późne Oświecenie. Utylitaryzm	915
5. Humanitaryzm i sentymentalizm	924
6. Nowe kierunki w filozofii. Rousseau, Reid, Kant	931
7. Doktryny ekonomiczne i polityczne. Smith, Burke, Morelly, Mably	941
8. Literatura. Preromantyzm	955
9. Sztuki plastyczne. Neoklasycyzm	971
10. Muzyka. Wiedeński klasycyzm	992

BIBLIOGRAFIA, INDEKSY, SPISY

Bibliografia	1002
Indeks osób	1023
Indeks nazw geograficznych i etnicznych	1062
Spis map	1087
Spis wykresów	1087
Spis tabel	1087
Spis ilustracji	1089